

intelligendi, arbitriique libertas significatur. His autem ad similitudinem, virtutis quoad ejus fieri potest, expressa similitudo, ubi ponderandum est verbum quoad ejus fieri potest, quia non potest naturalis imago melius perfici, ad similitudinem Dei in statu viæ, quam per gratiam, de qua intelligitur, quod subdit: Creavit itaque Deus hominem innocentem, rectum, probum, omni virtutum genere coronatum, Angelum alterum, adoratorem mixtum, et infra: Spiritum simul et carnem, spiritum videlicet ob gratiam, etc., idem sentit Basilius, Psal. 48, circa illa verba: Homo cum in honore esset, non intellexit, dicens: Hominibus vis inest, qua creatorem suum, et opificem agnoscere possint et intelligere, insufflavit enim in faciem, hoc est, partem aliquam proprie gratiae apposuit homini, ut per hanc sibi impressam similitudinem, eum, cui similis est, agnosceret. Idem significat Nazianzenus, Orat. 42, quæ est 2, in Pascha, nam describendo creationem hominis, perfectionem gratiae aequivalentibus verbis describit. Nam ab illo multa verba mutavit Damascenus ait enim: Creasse Deum hominem velut Angelum alium mixtum adoratorem, terrenum et caelestem spiritum, et carnem, spiritum propter gratiam, carnem ob elationem, et quod mysterii extreum est, animi ad Deum nutu, et propensione divinitatem consequens.

14. Idem significat Cyrillus, lib. 1, de Ador. in spiritu, dicens: Posteaquam propriæ naturæ rationibus hoc animal (scilicet homo) absolutum fuit opifice Deo, statim illius similitudine prædictum est. Impressa enim in illo est divinæ imago naturæ inspirato Spiritu sancto. Et l. 2, in Joan., c. 3, ad medium, ad imaginem (inquit) et similitudinem Dei factus homo a Moyse dicitur. Ab eodem etiam dicimus spiritu ad imaginem divinam sigillatum hominem fuisse. Simul enim et vitam creature spiri immisit, et characterem suum, ut Deum decet, impressit, et sic fuit in Paradiso quousque gratiam creatoris Spiritu sancto inhabitante servavit, et lib. 11, cap. 25, dicit in verbis illis: *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, significasse Moysem non absque sanctificatione spiritus animam homini datam, nec a divina natura penitus destitutam, quod etiam repetit, lib. 12, cap. 56. Sic etiam Chrysostomus, homil. 9, in Gen., dicit hominem factum ad similitudinem, quia virtutibus Deo similis effectus est, et hom. 16, ait: demonem invidia motum esse, quoniam videbat hominem formatum in summo esse honore, et alia quæ supra*

retuli. Denique idem significat Prosperus, in respons. ad 8, objection. Gallorum, circa finem, dicens: *Neque hæc dona (scilicet justitiae et gratiæ) ita ex Deo esse opinemur, ut quia ipse naturæ nostræ auctor est per conditionem, jam hæc contulisse videatur. Quia dedit quidem ab initio hanc homini facultatem sed omnes eam in illo amissimus, in quo omnes peccavimus. Videri etiam potest, lib. 2, de Vita contemplat., cap. 18, et Leo papa, serm. 4, de Nativ., cap. 2, et Anselmus, lib. de Conceptu Virg., cap. 10, ubi inter alia dicit, rationalem naturam justam esse creatam. Multa etiam de hoc habet, Bernardus, serm. 1, de Annunt. et serm. de Cœna Domini, et Rupertus, lib. 2, de vitor. Verbi, cap. 6.*

15. *Probatur denique rationibus.* — Ratione suaderi potest hæc sententia. Primo ex congruentia divinae providentiae; nam Deus creatures produxit in statu perfecto ad ferendum fructum uniuscujusque fini consentaneum, ut supra de creaturis etiam homine inferioribus diximus: ergo multo magis credendum est, creasse hominem perfectum ad fructificandum in ordine ad supernaturalem finem, propter quem illum creabat. Secundo probari potest a simili, quia Deus creavit Angelos in gratia: ergo et hominem. Nam sicut utramque naturam aequalitatem quamdam in gloria statu habere voluit, ita in statu vite verisimile est, utramque aequaliter in gratia creasse. Quam æquiperationem multi ex citatis Patribus faciunt, et superius in numero quarto latius explicata est. Tertio est optima conjectura, quia si Adam perseverasset in statu justitiae, filii ejus nascerentur in gratia: ergo multo magis dicendum est primum eorum parentem fuisse in gratia creatum. Consequentia secundum prudentem rationem videtur per se nota: antecedens vero infra tractandum est. Nunc vero declaratur a posteriori, quia nunc infantes ab instanti conceptionis incipiunt esse in peccato, quia carent gratia, quam habere deberent: ergo e converso, si radix non fuerit infecta, statim gratiam reciperent, quam habere debuissent. Denique conjectura etiam supra tacta non est contempnenda, quia est certum, primos homines habuisse gratiam, antequam peccarent, et non potest cum fundamento, post primum instans, tempus certum justificationis eorum designari, neque in primo instanti est peculiaris ratio repugnantia, aut difficultatis, ut ex solutionibus argumentorum patebit: ergo longe credibilis est, in primo instanti fuisse justificatos.

16. *Ad locum ex Cypriano in num. 6.* — *Duplices sensus verborum Cypriani.* — Superest, ut ad argumenta in principio posita respondamus. Primum sumebatur ex testimonio Cypriani, in quo etiam insinuatratio, qua Alensis, Bonaventura et alii utuntur: quia esse gratiæ supponit esse naturæ, et ideo prius debuit homo creari in esse naturali, quam gratiam recipere. Ad quam rationem, ut hinc initium sumamus, facilis est responsio, quia satis est, quod creatio hominis in esse naturæ ordine naturæ præcesserit sanctificationem ejus, nec fuit necessarium, ut etiam ordine temporis antecederet. Quæ responsio quantum ad vim rationis pertinet, sufficientissima est. Instari autem potest exemplo a Cypriano induito, ejusque auctoritate. Quia sanctificatio per Baptismum tempore antecedere debet plenitudinem Spiritus sancti, quæ in confirmatione datur: neque ibi ordo naturæ sufficit. Respondetur tamen, non esse similem rationem, quia sanctifications Baptismi, et confirmationis dantur per modum generationis, et perfecti augmenti, inter quæ solet esse non tantum ordo naturæ, sed etiam temporis. Item dantur per duo sacramenta distincta, inter quæ tempus necessario interponitur, quia utrumque successive fit. At vero creatio, et productio gratiæ sunt in instanti et per modum creationis et concreationis, et ideo sufficit inter eas ordo naturæ. Sed additur tandem auctoritas Cypriani, quia comparat sanctificationem Adæ respectu creationis ejus, sanctificationem per confirmationem respectu generationis per Baptismum. Respondeo æquivoca esse verba Cypriani: sic enim ait: *Non per manus impositionem quis nascitur, quando accipit Spiritum sanctum, sed in Baptismo, ut spiritum jam natus accipiat sicut in primo homine Adam factum est. Ante enim Deus eum plasmarit, et tunc insufflavit in faciem ejus statum vitæ; neque enim potest accipi spiritus, nisi prius fuerit, qui accipiat.* Quæ comparatio potest duobus modis intelligi. Primo ut non loquantur de sanctificatione Adæ, sed de animatione per infusionem animæ rationalis de qua ad litteram est sermo in testimonio Genesis, quod adducit, et ita exemplum erit cum proportione sumendum: quod sicut Deus prius formavit corpus, ut possit accipere animam, quam postea insufflavit in ipsum: ita prius homo generatur in Christo, quam ei Spiritus sanctus singulariter conferatur, vel secundo si totum Adam intelligit, cum dicit prius fuisse plasmatum, scilicet ex corpore, et anima constan-

tem, et postea illi esse insufflatum spiritum id est, gratiam: dicendum est, non facere vim in ordine temporis, nec ad hoc exemplum adducere, sed solum ad declarandum ordinem præsuppositionis, seu distinctionis inter actiones, quarum una supponit effectum alterius, sive ille ordo sit temporis, sive naturæ, hoc enim nil ad causam referebat.

17. *Ad loca ex Augustino in num. 27.* — Ad secundum argumentum sumptum ex testimoniis Augustini quod attinet ad primum ex lib. 13, de Civit., cap. 24, responderi potest, Augustinum non ibi tractare, utrum Adam fuerit creatus cum gratia, neque, sed quid per verba illa significetur: *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ.* In hoc ergo sensu dicit, per illa verba non significari inspirationem gratiæ; ac proinde ex vi actionis significatæ per illa verba, non fuisse Adam factum hominem vivum et naturalem, seu animalem, ut declarant illa verba: *Et factus est homo in animam viventem.* An vero cum illa actione conjuncta fuerit alia, qua homo jam factus in animam viventem fuerit etiam factus in spiritum vivificantem, ibi Augustinus nec affirmit, nec negat, quia illud non tractat. Difficilior est alter locus, ex lib. 2. Gen., contra Manich., cap. 8, quia in eo videtur dicere, primum hominem non fuisse spirituale effectum, *donec in Paradiso, hoc est, in beata vita constitutus pæceptum perfectionis accepit.* Sed fortasse ibi per hominem spirituale non intelligit hominem utcumque in gratia constitutum, sed habentem jam integrum perfectionem illius statutus, quam usque ad Paradisum non obtinuit. Quæ expositio acceptanda videtur, quia in aliis locis magis declaravit mentem suam, nisi velimus dicere in aliis locis postea addidisse, quod prius non satis declaraverat, vel fortasse assecutus non fuerat. Aliud vero testimonium ex 11, de Civit., cap. 12, difficultatem non habet, quia Augustinus non dicit homines in statu innocentiae non fuisse aequi beatos in spe, sicut sunt homines lapsi, ordinarie loquendo, neque hanc absolutam comparationem facit, alias illo testimonio probatur, sensisse Augustinum, hominem in statu innocentiae non fuisse justum, quod improbabile est. Comparat ergo hominem in statu innocentiae, revelationem perseverantiae non habentem, cum homine justo in statu naturæ lapsæ habente talem revelationem, et hunc dicit esse beatiorem, non ratione justitiae, sed ratione certitudinis æternæ salutis, quod claram est.

18. *Ad congruentias in num. 8.* — Ad congruentias respondeatur, ad primam, negando consequentiam, quia opus nature et gratiae, etiamsi simul tempore fiant, satis ex suis terminis distinguuntur, et homo, qui utrumque beneficium simul recipit, per fidem optime cognovit beneficium gratiae fuisse distinctum a dono creationis, et Deum erga se eo liberum, quo utrumque donum simul sibi donavit, ex quo ad majorem erga Deum benevolentiam, et gratitudinem permoveri potuit. Ad secundam congruentiam respondeo, non esse verisimile, Adam non fuisse justificatum prius, quam in Paradisum translatus fuerit, quia illa tanta dilatio nec ratione, nec auctoritate fundari potest: divina autem gratia tarda molimina nescit, nec tunc erant necessaria, vel opportuna. Item quia a principio fuit homo cum integritate naturae conditus, et sine rebellione appetitus: cur ergo non fuisset etiam sanctificatus ante translationem in Paradisum? Denique maxime decuit ut in ipsum Paradisum jam sanctus ingredieretur, ibique perficeretur. Ad tertiam conjecturam de sanctificatione per propriam dispositionem post caput sequens dicam.

CAPUT XVIII.

QUAM PERFECTAM RERUM SUPERNATURALIUM COGNITIONEM HOMO ANTE PECCATUM OBTINUERIT.

1. *Quæ gratiam consequuntur necessario habuit Adam in primo instanti.* — Prima assertio præambula. *Sensus unus assertionis probatur.* — Ex dictis in præcedenti capite manifeste colligitur habuisse Adam in statu innocentie charitatem, et alias virtutes per se infusas morales, et dona Spiritus sancti, saltem quoad habitum: quia hæc, ut supponimus, consequuntur gratiam gratum facientem in omni ejus statu, ideoque de his habitibus nihil aliud in particulari dicendum superest. De actibus vero eorum non nihil in capite sequenti addemus. Ut autem etiam constet, quid de fide, et spe sentiendum sit, supponendum ulterius est Adam ante peccatum illam perfectissimam cognitionem non habuisse, quæ est visio beata. Ita docent D. Thomas, 1. par., q. 94, art. 1, et Alexander Alensis, 2 par., q. 92, memb. 2, art. 1, et reliqui theologi in 2, d. 23. Potest que conclusio duobus modis intelligi. Prior est indefinitus, nimirum Adam non toto tempore ante peccatum vidisse Deum clare, seu pro aliquo tempore caruisse visione Dei, et in hoc sensu conclusio est certissima, quia Adam

potuit peccare, et peccavit in Paradiſo, ut est de fide certum: ergo eo tempore non videbat Deum, quia visio Dei saltem quamdiu durat, reddit hominem impeccabilem. Item certum est Adam in Paradiſo fuisse viatorem, et in statu merendi, et ad hoc habuisse a Deo præceptum, ut per ejus obedientiam posset de Deo bene mereri, sed hæc repugnat cum statu comprehensoris: ergo. Nec refert quod Augustinus interdum dicat, hominem in Paradiſo fuisse beatum, ut lib. 11, de Civit., c. 12, et l. 14, cap. 10, nam loquitur de beatitudine inchoatae viæ. Unde in l. 11, Gen. ad litt., c. 18, ait, hominem in Paradiſo fuisse beatum, non simpliciter, sed secundum quemdam modum, et ideo ibidem, et aliis locis ait, hominem si in Dei obedientia perseverasset sine morte ad statum comprehensorum transferendum fuisse: et eodem modo loquitur Damascenus, l. 2, c. 11, in princ., juncto c. 12. De hoc ergo sensu nulla est dubitatio, sed certa fides.

2. *Probatur etiam sensus alter.* — Posterior sensus est universalis, scilicet nullo tempore, vel momento Adam vidisse Deum in sua creatione, vel in Paradiſo. Et hic sensus licet tam certus non sit, nihilominus est omnino verus, et oppositum nullam habet probabilitatem. Ratio est, quia generalis regula Scripturæ est, *Deum nemo vidit unquam*, utique in vita mortali, vel animali, juxta id, quod alibi Deus dicit: *Non videbit me homo, et vivet*, utique animali vita. Ab hac autem regula generali non licet quemquam excipere sine sufficientis auctoritatis fundamento. Quia talis exceptio non potest ratione ostendti etiam in primo homine, quia illud privilegium non erat debitum illi statui: imo nec est secundum se consentaneum statui viatoris, et alioqui pendet ex liberali Dei voluntate: ergo nisi de hac voluntate per revelationem, seu auctoritatem constet, non solum gratis, sed etiam temere quispiam affirmare audebit, privilegium hoc Adæ in Paradiſo, aut tempore viæ fuisse concessum. Quod autem id nulla auctoritate fundetur, probatur, quia neque in Scriptura revelatum est, neque a Patribus, vel Ecclesia traditum. Aliqui vero dixerunt, soporem illum, quem Deus immisit in Adamo ad formandam Evam, fuisse elevationem mentis ejus ad visionem Dei claram, ut sic omnino a sensibus abstractus avulsionem costarum non sentiret; quam opinionem refert D. Thomas, dicta q. 94, art. 1, et nihil de ea dicit. Re tamen vera nullum fundamentum in verbis Scripturæ habet, quia nomen *soporis*

valde generale est, et gratis determinatur ad extasim visionis beatæ, quia potuit esse sopor ille per cognitionem abstractivam in altissima contemplatione, vel prophætica revelatione, ut in superioribus diximus cum Augustino, l. 2, de Genes. contra Manich., capit. 12, nec propter solam abstractionem a sensibus, aut propter indolentiam ex ablatione costarum visio beatæ necessaria erat, quia per plura alia media facilime potuit Deus utrumque praestare, ut per se satis est notum, et supra etiam explicatum.

3. *Primum corollarium ex dictis cuiusmodi gratiam habuerit Adam.* — Secundum corollarium cuiusmodi spem. — Tertium corollarium cuiusmodi cognitionem generatim habuerit, nempe supernaturalem. — Duo puncta tractanda circa tertium corollarium. — Ex hoc ergo fundamento colligimus non habuisse Adamum in statu innocentie gratiam consummatam, quia non consummatur nisi in statu beatitudinis, seu per visionem beatam. Unde fit, gratiam Adæ fuisse gratiam viatoris, quia inter viam, et terminum non est medium. Secundo sequitur habuisse Adam simul cum gratia, et charitate spem futuræ beatitudinis, quia sicut is, qui videt, jam non sperat, et e converso, qui non videt, ut justificari possit: et in beatitudinem tendere, necesse est, ut speret, et ideo nunc ad justificationem necessaria est spes, ut Concilium Tridentinum, sess. 6, docet, in quo eadem est ratio de homine in statu innocentie, quod attinet ad spem beatitudinis; nam spes remissionis peccatorum tunc non erat necessaria, nondum existente peccato. Potuit autem, et debuit separari auxilium bene operandi, et perseverandi, quia propositum obediendi Deo, et perseverandi in ejus obedientia tunc etiam necessarium erat. Nec homo tunc præscius erat sui casus, ideoque ad perseverandum conari poterat, et debebat, quod sine spe divini auxilii facere non poterat, cum sine Dei gratia perseverare non posset: fuit ergo spes simul gratia hominis infusa. Tertio concluditur ex dictis, etiam fuisse primo homini ante peccatum infusam notitiam aliquam supernaturalem mysteriorum supernaturalium, earum rerum quæ supernaturaliter amanda, vel speranda erant. Hoc etiam est omnino certum; tum quia non minus est necessaria in viatore, cognitione termini, in quem tendit, quam intentio, et voluntas tendendi in illum: est autem terminus beatitudo supernaturalis, quæ sine revelatione supernaturali cognosci non potest; tum etiam, quia sicut voluntas supponit

intellectum, ita supernaturales virtutes voluntatis supponunt supernaturalem cognitionem in intellectu; quæ quidem rationes de toto illo tempore, et de primo instanti creationis saltem de habituali cognitione concludunt. Quid vero de actuali dicendum sit quoad primum instans, in cap. sequenti dicam. Nunc vero circa dictam cognitionem duo supersunt declaranda. Primum est, materia ejus, id est, quorum supernaturalium mysteriorum fuerit illa cognitionis. Secundum est forma, seu species illius cognitionis, id est, quantæ perfectionis essentialis fuerit et consequenter sub qua ratione formaliter rebus sibi revelatis homo tunc judicaret.

4. *Circa primum punctum ponitur secunda assertio formaliter pertinens ad titulum mysteria divinitatis contineri in objecto dictæ cognitionis.* — Circa primum supponenda est communis partitio materiæ fidei in mysteria, pertinentia ad divinitatem, et ad Incarnationem Dei spectantia. Nam de prioribus certum est, fuisse revelata primo homini in statu innocentie. Nam imprimis quod Paulus ait: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, et inquirentibus se remuneratur sit*, etiam primo homini fuit necessarium. Cognovit ergo Deum esse, non solum ut ratione naturali manifestatur, sed etiam ut est objectum supernaturalis beatitudinis, et ut est principium salutis justitiae et sanctitatis, et ut est renumerator, qui redditurus est præmium divini et supernaturalis ordinis. In quibus includitur cognitionis Dei, prout in se unus est, ut prout est Salvator et glorificator, ac subinde ut est ultimus finis per ipsius gratiam et justitiam obtinendus. Hæc enim omnia sunt per se primo (ut sic dicam) necessaria ad vitæ sanctitatem, et ad quærendum Deum cum vera fiducia et dilectione perfecta, quæ cuicunque viatori in quocumque statu est per se loquendo ad salutem necessaria.

5. Deinde valde credibile, et probabilissimum est etiam mysterium Trinitatis fuisse Adamo revelatum antequam peccaret. Ita sumitur ex D. Thoma in locis statim citandis, et expresse tradidit Epiphanius, contra haeres., in Praefat. totius operis, dicens: *Adam protoplastus formatus est, non circumcisus, sed carne præputium habens. Non autem erat idololatra, et novit Patrem Deum, et Filium, et Spiritum sanctum, Propheta enim erat.* Quod infra probat: *Quia novit, quod Pater dixit filio facimus hominem ad imaginem, et similitudinem nostram.* Cum enim hæc verba referantur, a Patre dicta ante creationem Adæ, non potuit